

Seininstructies voor de kustwachter

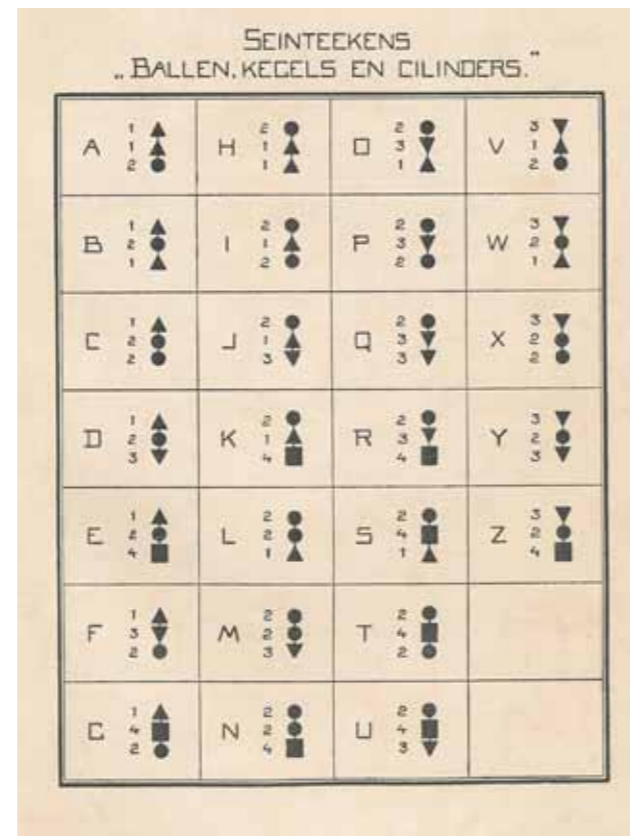
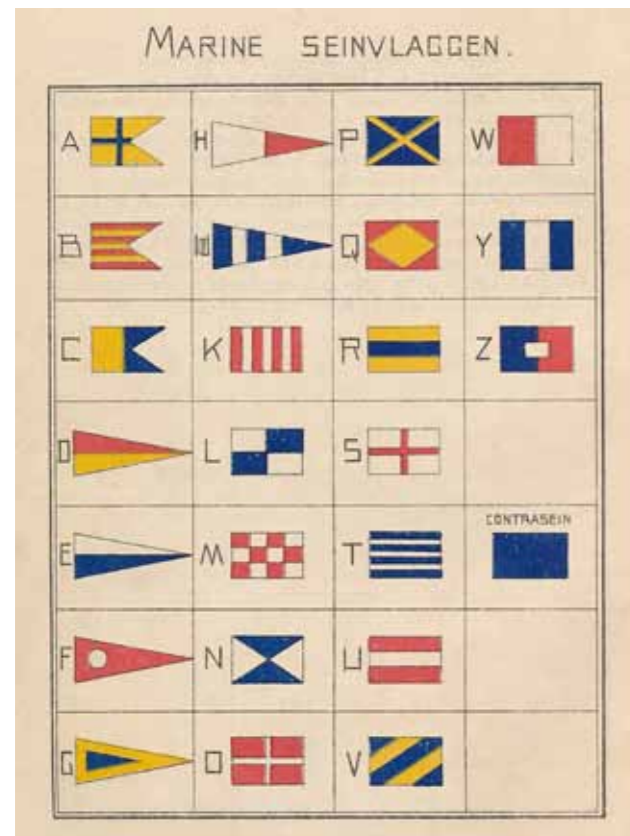
door Peter Kouwenhoven

Vanaf 1883 waren lichtwachters tevens kustwachter. Naast het bedienen en onderhouden van het licht was 'uitkijk houden' een hoofdtaak. Omdat radiotelegrafie in die tijd nog niet beschikbaar was, hadden de kustwachters andere middelen om contact te maken met passerende of in nood verkerende schepen. Het 'Handboek voor Zeemiliciens-Kustwachter' van de Koninklijke Marine, uit 1910, geeft een aardig beeld van de diverse communicatiemiddelen die de kustwachter ten dienst stonden.

Op schepen waren vuurpijlen beschikbaar om in geval van nood signalen af te geven. Wanneer kustwachters het signaal hadden opgemerkt, schoten ze ook een vuurpijl af ten teken dat het signaal was overgekomen. 'Contrasein' werd dit genoemd. Dit was een vrij primitieve manier van communiceren, want een specifieke boodschap kon er niet mee worden overgebracht. Daarvoor waren andere middelen beschikbaar. 's Nachts kon gebruik worden gemaakt van de seinlamp. Overdag kon er worden geseind met vlaggen en met een seinmast waarin combinaties van ballen, kegels en cilinders konden worden gehangen. Het handboek bevat instructies voor de wijze van seinen en voorbeelden van communicatie met schepen op zee.

Bijzondere plichten van de kustwachter

De instructies beginnen met een uiteenzetting van een aantal bijzondere plichten:
"De miliciens-kustwachter, die uitkijkwacht heeft, zal zorgen, dat hem niets ontgaat van hetgeen hij in zee kan waarnemen en geeft zich rekenschap van wat hij ziet. Zoonoodig bedient hij zich hiertoe van een kijker.
Hij, die eenig geschreven sein ter overseining ontvangt, overtuigt zich alvorens met overseinen aan te vangen of het geschrevene hem geheel duidelijk is, zoo dit niet het geval mocht zijn, vraagt hij eerst nadere inlichtingen. Een goede gewoonte is het ontvangen sein in tegenwoordigheid van den brenger hardop te lezen.



Wanneer een oorlogsschip langs de kust stoomt kan het voorkomen, dat daaraan een vrij lang sein moet worden gedaan, terwijl het wenschelijk is, dat het schip zijn weg vervolgt zonder op te houden. Het geraakt dan buiten seinzicht van den volgenden post. Alsdan wordt het sein voortgezet door den volgenden post waarmede het schip in seingemeenschap komt. Deze post wordt daartoe door den anderen tijdig gewaarschuwd, hoever men met het sein is gevorderd. Vlaggen worden zoo mogelijk steeds door 2 man geheschen en neergehaald. Daarbij blijven beide lijnen zooveel mogelijk gestrekt.
Orders worden zoo mogelijk overgebracht met dezelfde woorden, als waarin ze werden ontvangen. Elk onnoodig gepraat blijft daarbij achterwege.
Tijdens het overbrengen van een order of rapport, zal de miliciens-kustwachter zich niet met andere zaken inlaten en geen onnoodige gesprekken voeren met andere personen."

Voorbeelden van het overbrengen van orders:
"Order: Zeg aan den postcommandant dat er een schip in 't zicht is.
Wijze van overbrengen: 'Postcommandant! De kwartierchef meldt (laat U weten), dat er een schip in het zicht is."
"Order: Breng dit sein aan den groepscommandant!
Wijze van overbrengen: 'Dit is geseind adjudant!' (Het sein wordt overhandigd en op twee passen afstand op orders gewacht)."

Seinen met seinvlaggen

Bij elke kustwachtpost was een houten seinkist aanwezig met 24 hokjes om de seinvlaggen in op te bergen. De vlaggen werden gehesen aan een vlaggenlijn die aan beide einden voorzien was van 'een wartelende schalm' (een draaibare ring). Er werden combinaties van 3 of 4 vlaggen gehesen. Deze toonden een combinatie van 3 of 4 letters. De betekenis van deze lettercombinaties was opgenomen in het 'Seinregister van de Koninklijke Marine'.

Bijvoorbeeld:
 EQW = Niet aangekomen
 EQY = Behouden aangekomen

Voorbeeld van een bericht:
 De torpedoboten zijn goed aangekomen.
 DRT = Torpedobot(en)
 EQY = Behouden aangekomen

Na elke hijs werd contrasein gegeven, ten teken dat het sein goed was overgekomen. Wanneer het sein niet goed werd begrepen kon met bepaalde lettercombinaties gevraagd worden een deel ervan of het hele sein te herhalen.

Nog een voorbeeld:
 IJS = Hoe laat kunt gij vertrekken (naar)
 CEG = Batavia
 BPJ = om te
 NET = kolen laden



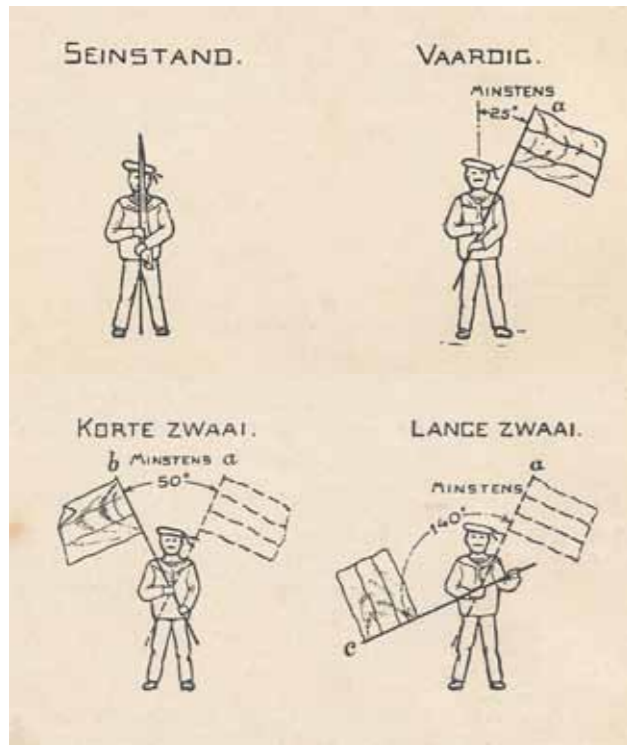
Seinman met vlaggen bij het vertrek van Hr. ms. oorlogsbodem Hertog Hendrik vanuit de haven van Den Helder voor een reis naar Nederlands-Indië in 1918.

"Het hijschen en neerhalen geschiedt steeds zoo snel mogelijk. Het is zeer slordig, wanneer men de vlaggen laat wegwaaien en dit geeft aanleiding tot het onklaar geraken der vlaggen."
"De seinboeken worden met zorg behandeld. Bijzonder wordt gewaakt tegen losgeraken van bladen. Een seinboek, waaruit een blad mankeert, is waardeloos. Een los blad moet terstond worden vastgeplakt"

Het Seinregister van de Koninklijke Marine had ook een speciale bijlage:
"Het Aanhangsel op het Seinregister is een aanvulling van het Seinregister. Het bevat seinen, betrekking hebbende op de landsverdediging en is daarom "Geheim". De hierin voorkomende seinen beginnen alle met K en zijn van vier vlaggen. Daar er geen andere seinen bestaan van 4 vlaggen aanvangende met K, weet men terstond bij ontvangst van zulk een sein, dat het in het "Aanhangsel" moet worden opgezocht."

Seinen met ballen, kegels en cilinders

Voor communicatie tussen oorlogsschepen en de wal kon ook worden geseind met ballen, kegels en cilinders. Dat ging op vergelijkbare wijze als met vlaggen. Ook hierbij werden lettergrepen gevormd van 3 of 4 letters, op basis van het seinregister. Een letter bestond uit 3 tekens. Het verschil met het vlaggen was dat nu letter voor letter moest worden gehesen en niet zoals bij het vlaggen 3



Seinen met een vlag aan een stok

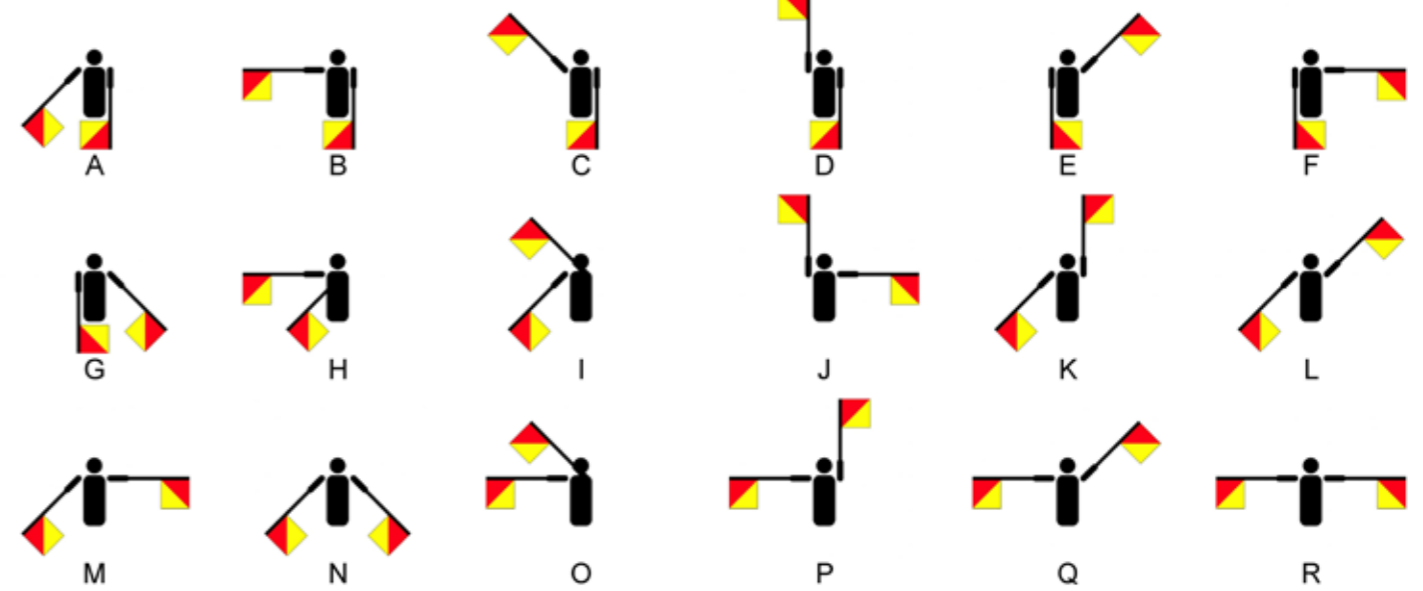
Een wat snellere manier van seinen ging met een vlag aan een stok. Daarvoor werd 'een gewone sloepsflag van 1½ kleeed aan eenen wimpelstok' gebruikt. Seinen vond plaats vanuit de stand 'vaardig' (zie het tekeningetje). Er waren twee bewegingen: een korte zwaai en een lange zwaai. Hiermee konden morseseinen worden gegeven. Elke letter uit het alfabet heeft een combinatie van korte en lange signalen (punten en strepen). Hiermee werden lettercombinaties uit het seinregister gevormd. Bij het vlaggen moest rekening worden gehouden met de stand van de zon en de windrichting. De vlag mocht niet naar achteren of naar voren waaien, anders zou hij niet opvallen. De kustwachter moest de seintekens in zijn geheel in het geheugen prenten, zodat hij zonder haperingen door kon seinen.

Er is ook een methode waarbij wordt geseind met twee vlaggen aan een stok. Deze methode is niet in het handboek opgenomen maar is in latere jaren wijdverbreid toegepast. Daarbij wordt gebruik gemaakt van het semafooralfabet en niet van morsetekens. Elke letter wordt aangeduid met een unieke combinatie van twee vlaggenstanden. Door de opkomst van de radio is de betekenis van het semafoorseinen afgenomen, maar aangezien vlaggenzenden moeilijk zijn 'af te luisteren' kent dit alfabet nog altijd militaire toepassing. Ook in de scouting leert men het alfabet nog. Er bestaan diverse semafooralfabetten, het internationale alfabet is echter het meest gangbaar.

of 4 letters tegelijk. Na elke lettergreep werd contrasein gegeven. Al met al kostte het dus nogal wat tijd om een lettergreep te seinen. De boodschap moest dus wel heel kort en krachtig zijn en er moest heel snel worden gesein. Vermoeiend werkje voor de kustwachters.



Seinman tweede klasse Jeffrey Carter uit New Orleans brengt een boodschap over aan een Amerikaans oorlogschip.



Een gedeelte van het semafooralfabet.

Seinen met een gasseinlantaarn

's Nachts kan alleen met licht worden geseind. Met een seinlantaarn kunnen morsesignalen worden overgebracht. In het handboek zijn instructies opgenomen voor het omgaan met een gasseinlamp. Het gas werd gevormd door druppelend water dat in contact kwam met carbid. Daarmee werd een gashouder gevoed. De gasseinlamp moest langzaam op gang komen en brandde continu. Door het licht in een bepaald ritme af te schermen konden morsesignalen worden overgebracht. Het was van belang

om in een zeer regelmatig ritme te seinen, anders zou het 'lezen' van het sein worden bemoeilijkt. In latere jaren is de elektrische handseinlamp geïntroduceerd. De signalen werden gevormd door een lichtafschermend kokertje om de gloeilamp te schuiven en weer terug te trekken. Dat kon snel of langzaam worden gedaan: punten en strepen. De seinlamp wordt nu nog gebruikt door de Marine, in de vorm van een grote schijnwerper met lamellen ervoor die open en dicht kunnen worden gezet.

SEINTEEKENS MORSE-STELSEL
LETTERS EN CYFERS.

A . _ _	N _ _ _	1 _ _ _ _
B _ _ _ _	O _ _ _ _	2 _ _ _ _
C _ _ _ _	P _ _ _ _	3 _ _ _ _
CH _ _ _ _	Q _ _ _ _	4 _ _ _ _
D _ _ _ _	R _ _ _ _	5 _ _ _ _
E .	S _ _ _	6 _ _ _ _
F _ _ _ _	T _ _ _	7 _ _ _ _
G _ _ _ _	U _ _ _	8 _ _ _ _
H _ _ _ _	V _ _ _	9 _ _ _ _
I _ _	W _ _ _	0 _ _ _ _
J _ _ _ _	X _ _ _ _	DRIELIKSTREEP _ _ _ _ _
K _ _ _	Y _ _ _ _	
L _ _ _	Z _ _ _ _	
M _ _ _		



Lichtwachter Cor van der Klooster bedient de handseinlamp.